

Pozycja konkurencyjna gospodarek państw UE w świetle rankingów

Wstęp

W ostatnich latach problem konkurencyjności krajów jest jednym z najczęściej podejmowanych zagadnień badawczych w naukach ekonomicznych. Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej systemu gospodarczego pozwala na osiągnięcie wyższych dochodów obywateli i zwiększenie ich osobistego zadowolenia¹. Konkurencyjność jako przedmiot uwagi badaczy procesów społeczno-ekonomicznych jest funkcją dostrzegania skutków działania współczesnych megatrendów cywilizacyjnych, szczególnie globalizacji². Zwolennicy konkurencyjności są przekonani, że „konkurencyjna gospodarka rynkowa jest jedynym skutecznym rozwiązaniem problemów i wyzwań, przed którymi stoją gospodarki i społeczeństwa na świecie [...]. Im większa jest konkurencyjność firmy, regionu czy kraju, tym większa jest jego szansa na przetrwanie. Brak konkurencyjności oznacza wykluczenie z rynku, utratę władzy nad przyszłością i podporządkowanie się dominacji silniejszych. Indywidualny i zbiorowy społeczno-gospodarczy dobrobyt, autonomia regionu, bezpieczeństwo i niepodległość kraju czy kontynentu zależą od stopnia konkurencyjności”³. Fakt, że konkurencyjność kraju przesądza o możliwościach rozwoju jego gospodarki i społeczeństwa, powoduje, że znaczenia nabiera analiza czynników wyznaczających pozycję konkurencyjną kraju na świecie i jej wyniki prezentowane w międzynarodowych rankingach konkurencyjności.

1. Konkurencyjność gospodarek

Często gospodarkę uznaje się za konkurencyjną, jeśli społeczeństwo może utrzymać trwały wysoki i rosnący standard życia oraz wysokie stopy zatrudnienia

¹ C. Jean, *Geopolityka*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 2003, s. 57.

² K. Kłosiński (red.), *Przejawy globalizacji na rynku usług w transformującej się gospodarce*, IRWiK, Warszawa 2003, s. 113–131.

³ *Grupa Lizbońska: Granice konkurencji*, Poltext, Warszawa 1996, s. 134.

przy założeniu, że nie jest zagrożona równowaga bilansu płatniczego oraz dobrobyt przyszłych pokoleń⁴. Różnym koncepcjom konkurencyjności gospodarek narodowych odpowiadają odmienne próby wyjaśnienia przyczyn wzrostu konkurencyjności. Spośród czynników, które w największym stopniu przyczyniają się do budowy konkurencyjności kraju czy regionu, najczęściej wymienia się⁵:

- posiadanie bogactw naturalnych;
- posiadanie taniej siły roboczej;
- korzystne parametry makroekonomiczne;
- politykę gospodarczą rządu;
- szeroko rozumiane metody zarządzania.

Choć większość ekonomistów zajmujących się konkurencyjnością podkreśla jej rolę w rozwoju gospodarki światowej, a także potrzebę badania tego zjawiska, spotkać się można z opiniami negującymi jej znaczenie, a nawet pozytywne oddziaływanie na gospodarkę. Przykładowo P. Krugman, który sceptycznie odnosi się do problematyki konkurencyjności, stwierdza, że „obsesja na tle konkurencyjności jest nie tylko zła i niebezpieczna, ponieważ wpływa na politykę wewnętrzną i zagraża międzynarodowemu systemowi gospodarczemu”, ale również dlatego, że „rozważanie spraw w kategoriach konkurencyjności prowadzi pośrednio i bezpośrednio do prowadzenia złej polityki gospodarczej w zakresie wielu problemów zarówno krajowych, jak i zagranicznych”⁶.

Znaczący wkład w badania nad przewagą konkurencyjną krajów wniosły prace Michaela E. Portera. Dąży on przede wszystkim do odpowiedzi na pytanie: dlaczego niektóre narody odnoszą sukcesy w międzynarodowej konkurencji, a inne skazane są w tej konkurencji na porażkę. Porter bada więc czynniki, które decydują o zdobyciu przewagi konkurencyjnej przez dany kraj. Oczywiście różne kraje mogą zdobywać przewagę konkurencyjną w różnych dziedzinach. Przykładem mogą być takie kraje, jak: Niemcy, które stały się bazą światowych liderów w produkcji samochodów luksusowych, wydawnictw prasowych i chemikaliów; Szwajcaria, w której zlokalizowane są największe przedsiębiorstwa farmaceutyczne, cukiernicze (produkcja czekolady) i handlowe; Japonia specjalizująca się od zawsze w produkcji elektroniki i aparatów fotograficznych oraz w robotyce; USA słynące z wytwarzanych komputerów osobistych, oprogramowania i filmów⁷. Porter uzasadnia to tym, że żaden naród nie może być ani nie będzie konkurencyjny w każdym sektorze czy nawet w większości z nich. W ostatecznym rachunku narody osiągają powodzenie w poszczególnych sektorach dzięki temu, że „ich

⁴ K. Kłosiński, *op. cit.*, s. 27.

⁵ R. Piasecki, *Rozwój gospodarczy a globalizacja*, PWE, Warszawa 2003, s. 69–71.

⁶ P. Krugman, *Competitiveness: a dangerous obsession*, „Foreign Affairs”, 73, No. 2 (marzec-kwiecień 1994 r.), s. 30, za: *Grupa Lizbońska: Granice konkurencji*, Polska Fundacja Promocji Kadry, Warszawa 2001, s. 145–146.

⁷ M.E. Porter, *The Competitive Advantage of Nations*, Macmillan Press, London 1998, s. 1–2.

środowisko jest najbardziej nastawione na przyszłość, najbardziej dynamiczne i stawia im największe wyzwania”⁸.

2. Międzynarodowe rankingi konkurencyjności

Kryteria tworzące szerszy obraz konkurencyjności zostały opracowane przez kilka światowych instytucji badawczych. Za najważniejsze uważa się metody badawcze przyjęte przez *World Economic Forum* (WEF) oraz szwajcarski *Institute for Management Development* (IMD). Obydwie instytucje analizują ok. 200 różnych kryteriów wyznaczających pozycję danej gospodarki na świecie. Analizując konkurencyjność poszczególnych krajów, WEF przyjmuje osiem wskaźników, do których zalicza się: otwarcie gospodarki, rząd, finanse, infrastrukturę, technologię, zarządzanie, pracę i instytucje⁹. Z kolei IMD traktuje konkurencyjność gospodarki jako pojęcie blisko związane z sumą konkurencyjności indywidualnych przedsiębiorstw danego kraju i wyróżnia osiem czynników konkurencyjności. Są nimi: gospodarka krajowa, umiędzynarodowienie gospodarki, ocena rządu, finanse, infrastruktura, zarządzanie przedsiębiorstwami, nauka i technologia oraz ludność¹⁰.

Liczba i różnorodność kryteriów wykorzystywanych w badaniach nad konkurencyjnością gospodarek najlepiej obrazuje niezwykle skomplikowane zadanie, jakim jest stworzenie metody badania konkurencyjności regionu czy kraju. W wybranych i wymienionych metodach istnieją wyraźne różnice w podejściu do omawianego zagadnienia. IMD publikując *World Competitiveness Yearbook* (WCY) ze szczególną uwagą bada kryteria oceny rządu, umiędzynarodowienia gospodarki i struktury ludności¹¹. *World Economic Forum* tworząc *Global Competitiveness Report* (GCR) większy nacisk kładzie na jakość finansów, technologii, zarządzania i funkcjonowania instytucji działających w danym regionie czy kraju¹². Dodatkowo, w odróżnieniu od *World Competitiveness Yearbook*, który przede wszystkim ocenia wcześniejsze wyniki poszczególnych krajów, *Global Competitiveness Report* odnosi się do potencjalnej zdolności konkurencyjnej, a więc możliwych przyszłych wyników.

Oba raporty dostarczają ciekawych analiz dotyczących porównania konkurencyjności krajów Unii Europejskiej. Wyniki badań *World Economic Forum* przedstawiają tab. 1 i 2. Z tab. 1 wynika, że najbardziej konkurencyjnym krajem UE jest Dania. Zajęła ona w tym rankingu konkurencyjności trzecie miejsce na świecie (za

⁸ M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 192.

⁹ *World Economic Forum*, <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Competitiveness%20Report/index.htm>

¹⁰ *Institute for Management Development*, <http://www.imd.ch/research/publications/wcy/index.cfm>

¹¹ www.imd.ch

¹² www.weforum.org

USA i Szwajcarią) i utrzymała swoją pozycję z 2006 r. Na kolejnych miejscach znalazły się: Szwecja, która w ciągu ostatniego roku widocznie zwiększyła swoją pozycję konkurencyjną na świecie, Niemcy i Finlandia. Porównując do tych wyników oceny, jakie otrzymały nowe kraje członkowskie UE, należy stwierdzić ich znacznie niższą konkurencyjność. Spośród krajów Europy Środkowo-Wschodniej najwyższą pozycję w tym rankingu zajęła Estonia. Wysoka jej pozycja w grupie nowych krajów członkowskich wynika z silnego wzrostu potencjału oraz dynamiki rozwojowej, zwłaszcza postępu technicznego, a także wysokiego poziomu jakości instytucji publicznych w tym kraju.

Tabela 1. Pozycja konkurencyjna krajów UE-15

Kraj	2003	2004	2005	2006	2007
Dania	4	5	4	3	3
Szwecja	3	3	3	9	4
Niemcy	13	13	15	7	5
Finlandia	1	1	1	6	6
Wlk. Brytania	15	11	13	2	9
Holandia	12	12	11	11	10
Austria	17	21	21	18	15
Francja	26	27	30	15	18
Belgia	27	25	31	24	20
Irlandia	30	30	26	22	22
Hiszpania	23	23	29	29	29
Portugalia	25	24	22	43	40
Włochy	47	47	37	47	46
Grecja	37	37	46	61	65

Źródło: www.weforum.org

Institute for Management Development (IMD), określając zdolność konkurencyjną poszczególnych krajów, wykorzystuje statystyki krajowe, dane organizacji międzynarodowych i regionalnych oraz opinie 3500 menedżerów i 36 partnerskich instytutów na świecie¹³. Raport Instytutu, *World Competitiveness Yearbook*, obejmuje badaniem pięć ostatnich lat i cztery grupy kryteriów oceny konkurencyjności: wyniki ekonomiczne, efektywność sprawowania władzy przez rząd, efektywność gospodarczą i infrastrukturę. Najwyższą pozycję w rankingu WCY

¹³ B. Kowalik, *Konkurencyjna gospodarka*, Wyd. Instytutu Technologii Eksploatacji PIB, Warszawa–Radom 2006, s. 194.

Tabela 2. Pozycja konkurencyjna nowych krajów członkowskich UE

Kraj	2003	2004	2005	2006	2007
Estonia	22	20	20	26	27
Czechy	40	40	38	31	33
Litwa	36	36	43	39	38
Słowenia	33	33	32	40	39
Słowacja	43	43	41	37	41
Łotwa	44	44	44	44	45
Węgry	39	39	39	38	47
Polska	60	60	51	45	51
Cypr	38	32	34	49	55
Malta	32	38	35	51	56
Rumunia	75	63	67	73	74
Bułgaria	59	59	58	74	79

Źródło: www.weforum.org

w 2007 r. i w GCR ze wszystkich krajów UE zajęła Dania (tab. 1 i 3). Została uznana za piąty najbardziej konkurencyjny kraj na świecie, a wyprzedziły ją: Stany Zjednoczone (nr 1 w 2006 i 2007 r.), Singapur (nr 3 i 2), Hongkong (nr 2 i 3) oraz Luksemburg (nr 9 w 2006 r. i nr 4 w 2007 r.).

W tym rankingu wśród nowych krajów UE najwyższą pozycję zajęła także Estonia, które wyprzedziła nawet takie kraje, jak Belgia i Francja. Jednak Estonia oraz pozostałe brane pod uwagę w badaniu nowe kraje członkowskie UE nie odnotowały polepszenia swojej pozycji w rankingu w stosunku do 2006 r. (co było widać także w rankingu GCR). Wyjątkiem była tylko Rumunia, która poprawiła swoje miejsce w rankingu o pięć pozycji.

W tym rankingu pozycja konkurencyjna Polski od 2000 r. pogorszyła się (wówczas Polska zajmowała 38 miejsce w rankingu IMD)¹⁴. Najbardziej oceniona została infrastruktura, efektywność administracji państwowej, wyniki gospodarcze oraz warunki prowadzenia biznesu. Do mocnych stron Polski zaliczono natomiast: wzrost gospodarczy, poziom inflacji, poziom kosztów pracy w przemyśle i ekspansję polskich produktów na rynkach zagranicznych. Autorzy raportu sugerowali, aby Polska ustabilizowała finanse publiczne, zredukowała bezrobocie zwłaszcza wśród ludzi młodych oraz przyspieszyła proces dostosowywania gospodarki do standardów UE-15.

¹⁴ Zob. www.imd.ch

Tabela 3. Pozycja konkurencyjna krajów UE-15

Kraj	2003	2004	2005	2006	2007
Dania	5	7	7	5	5
Holandia	13	15	13	15	8
Szwecja	12	11	14	14	9
Austria	14	13	17	13	11
Irlandia	11	10	12	11	14
Niemcy	20	21	23	25	16
Finlandia	3	8	6	10	17
Wielka Brytania	20	22	22	20	20
Belgia	18	25	24	26	25
Francja	23	30	30	30	28
Hiszpania	27	31	38	31	30
Grecja	42	44	50	36	36
Portugalia	39	39	45	37	39
Włochy	41	51	53	48	42

Źródło: www.imd.ch

Tabela 4. Pozycja konkurencyjna nowych krajów członkowskich UE

Kraj	2003	2004	2005	2006	2007
Estonia	22	28	26	19	22
Litwa	–	–	–	–	31
Czechy	35	43	36	28	32
Słowacja	46	40	40	33	34
Węgry	34	42	37	35	35
Słowenia	40	45	52	39	40
Bułgaria	–	–	–	41	41
Rumunia	51	54	55	49	44
Polska	55	57	57	50	52

Źródło: www.imd.ch

3. Pozycja konkurencyjna krajów Europy Środkowo-Wschodniej

Europa Środkowo-Wschodnia dysponuje siłą roboczą o porównywalnych kwalifikacjach do pracowników w Europie Zachodniej. Możliwe jest więc prowadzenie również w tym regionie produkcji towarów najwyższej jakości. Czasami

jednak można spotkać się z opiniami, według których niskie wynagrodzenia w Europie Środkowo-Wschodniej wiążą się z niską wydajnością pracy i jakością wytwarzanych produktów. Nawet jeśli w niektórych przypadkach może okazać się to prawdą (np. w wyniku korzystania przez przedsiębiorców z przestarzałej technologii), to w Europie Środkowo-Wschodniej działają także zakłady produkcyjne najlepsze w swojej klasie (np. w przemyśle motoryzacyjnym). Zainteresowanie inwestorów regionem Europy Środkowo-Wschodniej można tłumaczyć m.in. wspomnianymi już możliwościami pozyskania wykwalifikowanych pracowników w tym regionie. Jak wynika z badania przeprowadzonego wśród kadry kierowniczej międzynarodowych przedsiębiorstw¹⁵, dostępność wykwalifikowanej siły roboczej w Europie Środkowo-Wschodniej jest porównywalna z krajami Europy Zachodniej. Polska, Węgry, Czechy, Słowacja i Słowenia otrzymały nawet w tej kategorii wyższą ocenę niż np. Wielka Brytania czy Włochy, wyprzedziły również Chiny. Na korzyść krajów Europy Środkowo-Wschodniej przemawia też fakt, że wdrożenie efektywnych zasad produkcji w starej fabryce w Europie Zachodniej, która od długiego czasu działa według pewnych zasad i z tym samym zespołem ludzi, jest dość trudne, podczas gdy wdrożenie efektywnej produkcji w relatywnie nowej fabryce w Europie Środkowo-Wschodniej jest o wiele łatwiejsze. Działalność w Europie Środkowo-Wschodniej zapewnia wreszcie przedsiębiorstwom pewną przewagę kosztową, która wynika m.in. z wykorzystania tańszych czynników produkcji, w tym pracy.

Zakończenie

W artykule przeprowadzono analizę dwóch podstawowych rankingów badających konkurencyjność gospodarek krajowych. Na podstawie porównania ocen, jakie w tych rankingach osiągają kraje Unii Europejskiej, można stwierdzić, że kraje UE bardzo różnią się między sobą osiąganą konkurencyjnością gospodarek.

Podsumowując wyniki badań *World Economic Forum* trzeba stwierdzić, że dystans między nowymi a starymi krajami członkowskimi UE jest duży i jeszcze się powiększa. W 2007 r. pozycja krajów najbardziej rozwiniętych uległa dalszemu umocnieniu, natomiast kraje Europy Środkowo-Wschodniej (poza Litwą i Słowenią) oraz Malta i Cypr zajęły niższe miejsca w rankingu niż w 2006 r. Z kolei według rankingu *Institute for Management Development* spośród wszystkich nowych krajów członkowskich UE jedynie Rumunia poprawiła w 2007 r. swoją pozycję konkurencyjną. Wnioski te wskazują na konieczność opracowania przez nowe kraje UE strategii zwiększania konkurencyjności gospodarek na arenie międzynarodowej. Kraje te z pewnością mają wiele atutów, których umiejętne wyko-

¹⁵ Badanie zostało przeprowadzone przez szkołę biznesu IMD w Lozannie.

rzystanie może prowadzić w dłuższym czasie do zmniejszenia czy nawet zniwelowania (jak np. w Irlandii) dystansu dzielącego obie grupy krajów.

Bibliografia

- Jean C., *Geopolityka*, Ossolineum, Wrocław–Warszawa–Kraków 2003.
- Kłosiński K. (red.), *Przejawy globalizacji na rynku usług w transformującej się gospodarce*, IRWiK, Warszawa 2003.
- Kowalik B., *Konkurencyjna gospodarka*, Wyd. Instytutu Technologii Eksploatacji PIB, Warszawa–Radom 2006.
- Piasecki R., *Rozwój gospodarczy a globalizacja*, PWE, Warszawa 2003.
- Porter M.E., *The Competitive Advantage of Nations*, Macmillan Press, London 1998.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.

Raporty

- Grupa Lizbońska: Granice konkurencji*, Poltext, Warszawa 1996.
- Grupa Lizbońska: Granice konkurencji*, Polska Fundacja Promocji Kadr, Warszawa 2001.
- The Global Competitiveness Report 2007–2008*, World Economic Forum 2007.

Strony internetowe

- www.imd.ch
- www.weforum.org